

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

11 lipca 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Władysław Pawlak (przewodniczący)

SSN Roman Trzaskowski

SSN Agnieszka Piotrowska (sprawozdawca)

Protokolant Agnieszka Zawrzykraj

po rozpoznaniu na rozprawie 11 lipca 2023 r. w Warszawie,

skargi kasacyjnej M. spółki jawnej w C.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku

z 16 lipca 2019 r., I AGa 21/19,

w sprawie z powództwa M. spółki jawnej w C.

przeciwko I. spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w G.

o wydanie lub zapłatę,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w Białymstoku do ponownego rozpoznania
i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Strona powodowa M. spółka jawna z siedzibą w C. w pozwie skierowanym przeciwko I. sp. z o.o. z w P. domagała się wydania rzeczy ruchomych w postaci zamrażarek o nazwach i numerach seryjnych szczegółowo wymienionych w treści pozwu oraz załącznikach do pozwu. Na wypadek niewydania tych ruchomości

w terminie 7 dni od dnia uprawomocnienia się wyroku lub na wypadek ustalenia, że to świadczenie nie może być spełnione, powód wniósł o zasądzenie od pozwanego kwot po 500 zł za każdą z 1.170 zamrażarek wymienionych w pozwie, z odsetkami ustawowymi liczonymi od 15 dnia po uprawomocnieniu się wyroku do dnia zapłaty. Powód ograniczył następnie powództwo ze względu na wydanie mu przez pozwanego w toku postępowania 118 sztuk zamrażarek, poprzestając na żądaniu wydania 1.052 zamrażarek, ewentualny zapłaty za nie.

Wyrokiem z 27 listopada 2018 r. Sąd Okręgowy w Białymstoku umorzył postępowanie co do żądania wydania powodowi 118 sztuk zamrażarek (pkt I), oddalił powództwo w zakresie żądania nakazania pozwanemu wydania powodowi pozostałych sztuk zamrażarek szczegółowo opisanych w punkcie I pozwu (pkt II), zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 143.219 zł z ustawowymi odsetkami w stosunku rocznym za opóźnienie liczonymi od 15 dnia po uprawomocnieniu się wyroku do dnia zapłaty (pkt III), oddalił powództwo o zapłatę w pozostałej części (pkt IV) oraz zasądził od pozwanego na rzecz powoda koszty procesu w kwocie 2.601,11 zł (pkt V).

Sąd pierwszej instancji ustalił, że strony łączyła wieloletnia współpraca gospodarcza, w ramach której powód sprzedawał pozwanemu produkty mrożone, zwłaszcza lody własnej produkcji i jednocześnie, na podstawie ustnych umów użyczenia, przekazywał pozwanemu stanowiące własność powoda zamrażarki, w których te produkty miały być przechowywane. Powód sporządził szereg załączników do ustnych umów użyczenia, w których wpisano 1 614 sztuk zamrażarek (w tym urządzenia wymienione w pozwie) ze wskazaniem ich producentów i numerów seryjnych. Pismem z 29 stycznia 2014 r. powód rozwiązał umowy użyczenia 3718 sztuk zamrażarek w związku z ustaniem współpracy handlowej stron i wezwał pozwanego do ich zwrotu w jednomiesięcznym okresie wypowiedzenia. Strony prowadziły następnie przez kilka lat korespondencję w tej sprawie, opisaną w uzasadnieniu wyroku Sądu pierwszej instancji. Sąd ten ustalił ponadto, że pozwany zgłosił powodowi w latach 2014-2016 gotowość zwrotu 994 sztuk zamrażarek. Pismem z 3 sierpnia 2016 r. powód wystąpił do powoda o zwrot 1170 sztuk zamrażarek, a następnie wniósł przedmiotowy pozew o wydanie lub zapłatę.

Sąd Okręgowy uznał, że powód sformułował żądanie główne dotyczące wydania ruchomości po zakończenia stosunku ich użyczenia pozwanemu oraz żądanie ewentualne – o zapłatę ich równowartości przy przyjęciu kwoty 500 zł za sztukę. Oceniał, że niewątpliwe nastąpiło wydanie przez powoda pozwanemu objętych żądaniem pozwu zamrażarek w oparciu o ustne umowy użyczenia i pozwany korzystał z nich, jednakże ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego niezbiecie wynika, iż wydanie zamrażarek wskazanych w pozwie jest aktualnie znacznie utrudnione, a nawet niemożliwe. O ile brak jest wątpliwości co do faktu posiadania ich przez pozwanego, to indywidualizacja każdej zamrażarki i oddzielenie jej od całej reszty sprzętu jest, zdaniem Sądu Okręgowego, fizycznie niewykonalne, co prowadziło do oddalenia roszczenia głównego powoda, którego przedmiotem było żądanie wydania 1170 zamrażarek oznaczonych co do tożsamości przez wskazanie ich producenta oraz numeru seryjnego. Przystępując do rozpoznania roszczenia ewentualnego o zasądzenie na rzecz powoda równowartości tych zamrażarek, Sąd ustalił ich wartość na podstawie zaaprobowanej opinii biegłego sądowego z zakresu wyceny maszyn, urządzeń i pojazdów na kwotę 143.219 zł i tę należność zasądził, oddalając powództwo ewentualne w pozostałej części.

Po rozpoznaniu apelacji obu stron, Sąd Apelacyjny w Białymstoku, wyrokiem z 16 lipca 2019 r. zmienił zaskarżony wyrok w punkcie III i V w ten sposób, że oddalił powództwo o zapłatę kwoty 143 219 zł z odsetkami ustawowymi i obciążył powodów kosztami postępowania za pierwszą instancję, a także oddalił apelację powodów w całości. W uzasadnieniu wyroku Sąd drugiej instancji wyjaśnił, że Sąd Okręgowy błędnie przyjął, iż skoro znacznie utrudnione, a nawet niemożliwe - z uwagi na brak możliwości indywidualizacji - jest wydanie użyczonych zamrażarek opisanych w pozwie, to rozważenia wymagało żądanie ewentualne zapłaty równowartości niezwróconych przez pozwanego powodowi urządzeń. Umknęło uwadze Sądu pierwszej instancji utrwalone od wielu lat zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie stanowisko, że o żądaniu ewentualnym sąd orzeka dopiero wtedy, gdy oddala żądanie główne. Jeżeli więc w chwili orzekania żądanie pierwotne pozostaje aktualne, sąd orzeka o tym żądaniu, bez rozstrzygania w sentencji wyroku co do żądania ewentualnego. Natomiast gdy w chwili orzekania przedmiot świadczenia

pierwotnego nie istnieje (pozwany nie posiada rzeczy ruchomej, wydania której domagał się powód, który zgłosił żądanie ewentualne zasądzenia świadczenia pieniężnego), wówczas sąd, oddalając żądanie pierwotne, orzeka (pozytywnie lub negatywnie) o żądaniu ewentualnym. Sąd Apelacyjny uznał, że zamrażarki objęte żądaniem głównym dotyczącym ich wydania (zwrotu) nie były rzeczami oznaczonymi co do tożsamości przez wskazanie ich producenta i numeru seryjnego, jak przyjął Sąd Okręgowy, lecz rzeczami oznaczonymi tylko co do gatunku. W ślad za argumentacją pozwanego Sąd Apelacyjny podniósł, że powtarzalne i produkowane w długich seriach urządzenia chłodnicze są rzeczami zastępowalnymi, które, jeśli stanowiły uprzednio przedmiot użyczenia, podlegały zwrotowi w naturze stosownie do art. 718 § 1 k.c. Sąd wskazał dalej, że powód sprecyzował na rozprawie apelacyjnej roszczenie ewentualne jako odszkodowanie z tytułu nienależytego wykonania przez pozwanego umowy użyczenia, odpowiadające wartości niezwróconych zamrażarek. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, to roszczenie odszkodowawcze można by rozważyć wówczas, gdyby przedmiot świadczenia roszczenia o wydanie ruchomości nie istniał, tymczasem w tej sprawie bezspornie tak nie jest, skoro pozwany twierdzi, że zamrażarki istnieją, a potwierdzeniem tego jest fakt, że 260 sztuk z nich już od 2018 r. czeka na odbiór, do którego nie doszło wobec żądania powoda wskazania przez pozwanego, przy zwrocie zamrażarek, numeru seryjnego każdej z nich. W tej sytuacji Sąd drugiej instancji podniósł, że nieistnienie odpowiedzialności pozwanego co do zasady czyni zbędnym rozważania w przedmiocie wysokości świadczenia, które zostało z kolei zakwestionowane w apelacji powoda jako zbyt niskie. Sąd Apelacyjny wskazał dalej, że powód nie zaskarżył rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego oddalającego powództwo o wydanie ruchomości, co spowodowało jego uprawomocnienie się. Nie może to jednak oznaczać, w ocenie Sądu Apelacyjnego, możliwości orzekania o żądaniu zapłaty odszkodowania, w szczególności na tle tej konkretnej sprawy; nie ulega wątpliwości, że Sąd Okręgowy oddalił jedynie roszczenie o wydanie rzeczy oznaczonych co do tożsamości („szczegółowo opisanych w pkt I pozwu”). Z tych przyczyn Sąd Apelacyjny, uwzględniając apelację pozwanego, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. dokonał korekty zaskarżonego wyroku, oddalając powództwo. Sąd oddalił także apelację powodowej Spółki w całości (art. 385 k.p.c.).

W skardze kasacyjnej powód zarzucił naruszenie art. 471 k.c. przez jego niezastosowanie. i wadliwe przyjęcie, że pozwany nie ponosi odpowiedzialności odszkodowawczej w sytuacji, w której nie spełnia świadczenia z umowy użyczenia i nie wykonuje obowiązku zwrotu rzeczy ruchomych. W ramach drugiej podstawy kasacyjnej skarżący zarzucił naruszenie art. 382 k.p.c. poprzez pominięcie przez Sąd drugiej instancji wyników postępowania dowodowego przeprowadzonego przez Sąd pierwszej instancji w zakresie stwierdzenia, że pozwany nie posiada sprzętu chłodniczego, którego wydania domaga się powód oraz art. 328 § 2 k.p.c. przez wadliwe sporządzenie uzasadnienia wyroku Sądu drugiej instancji, uniemożliwiające przeprowadzenie kontroli kasacyjnej zaskarżonego orzeczenia. Formułując te podstawy kasacyjne, powód domagał się uchylecia zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zasadna jest podstawa procesowa skargi zawierająca zarzuty naruszenia art. 382 k.p.c. poprzez pominięcie przez Sąd drugiej instancji wyników postępowania dowodowego przeprowadzonego przez Sąd pierwszej instancji oraz naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. poprzez istnienie takich wad w uzasadnieniu wyroku Sądu drugiej instancji, które uniemożliwiają przeprowadzenie kontroli kasacyjnej, co w konsekwencji miało wpływ na wynik sprawy i doprowadziło Sąd Apelacyjny do oddalenia powództwa z tego względu, że brak było podstaw do orzekania o żądaniu ewentualnym. Po ponownym rozpoznaniu sprawy wskutek apelacji obu stron, Sąd drugiej instancji wydał orzeczenie reformatoryjne, a zatem powinien był dokonać samodzielnej oceny zgromadzonego w sprawie materiału oraz własnych ustaleń faktycznych dotyczących spornego stosunku prawnego. Tymczasem w uzasadnieniu zaskarżonego Sąd drugiej instancji skrótowo przytoczył ustalenia Sądu pierwszej instancji oraz poprzestał na ogólnym stwierdzeniu, że je podziela. Jednocześnie dokonał diametralnie odmiennej oceny prawnej tych ustaleń faktycznych i oddalił powództwo odszkodowawcze, oparte na art. 471 k.c. i to w sytuacji prawomocnego oddalenia roszczenia głównego powoda o wydanie skonkretyzowanych w pozwie

ruchomości wobec niemożności zidentyfikowania, zdaniem Sądu, tych zamrażarek, które zostały wymienione w pozwie i bezspornie pozwanemu wydane na podstawie umów użyczenia. Lakoniczne stwierdzenie Sądu drugiej instancji, że roszczenie odszkodowawcze powoda mogłoby być rozważone w sytuacji, w której przedmiot roszczenia o wydanie nie istnieje, a tak nie jest, bo pozwany twierdzi, że zamrażarki istnieją, co przesądza o bezzasadności roszczenia o zapłatę odszkodowania, niczego w tym względzie nie wyjaśnia, a wręcz zaciemnia obraz sprawy i uniemożliwia odtworzenie toku rozumowania Sądu drugiej instancji. Skarżący zarzucił w skardze kasacyjnej naruszenie art. 471 k.c. przez jego niezastosowanie i przyjęcie, że pozwany nie ponosi odpowiedzialności odszkodowawczej w sytuacji, w której nie spełnia świadczenia z umowy użyczenia i nie wykonuje obowiązku zwrotu rzeczy ruchomych. Tak jak to już akcentowano, Sąd Apelacyjny nie poczynił ustaleń faktycznych ani nie przedstawił szczegółowszych wywodów prawnych uzasadniających oddalenie opartego na art. 471 k.c. roszczenia odszkodowawczego powoda, dotyczących przesłanek odpowiedzialności pozwanego jako biorącego skonkretyzowane zamrażarki w użyczenie, co czyni zasadnym zarzut naruszenia w ten sposób tej normy prawa materialnego. Sytuacja oddalenia żądań powoda nie może być aprobowana także ze względów aksjologicznych, co należy zaakcentować. Sądy ustaliły w tej sprawie, że strony zawarły umowy użyczenia ponad 3 tysięcy zamrażarek, pozwany te zamrażarki otrzymał, zaaprobował, że były one mu przekazywane przez powoda na podstawie pisemnych protokołów, w których wpisywano producenta i numery seryjne konkretnych zamrażarek, a nie tylko liczbę wydanych sztuk sprzętu chłodniczego. Pozwany bezspornie z nich korzystał, stosunek użyczenia został skutecznie rozwiązany, a powód po kilku latach postępowania sądowego został - obrazowo rzecz ujmując -, „na placu boju” i bez zamrażarek i bez jakiegokolwiek zapłaty ich równowartości w sytuacji, w której przecież pozwany ich powodowi nie zwrócił. Należy powtórzyć, że podobna sytuacja nie może być aprobowana, dlatego zaskarżony wyrok podlega uchyleniu, a sprawa przekazaniu do ponownego rozpoznania. Na marginesie tylko należy podnieść, że stronom określonego stosunku zobowiązaniowego, formułującym pod adresem kontrahenta zarzuty dotyczące braku należytej współpracy przy zwrocie zamrażarek, przysługują określone prawem zobowiązań możliwości, a nadto przedmiotowa

sprawa nadaje się do ugodowego załatwienia w wyniku racjonalnego kompromisu obu stron, uwzględniającego ich interesy, upływ czasu oraz ewentualne trudności dowodowe po obu stronach.

Z podanych przyczyn orzeczono, jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).

[ł.n]

(A.D.)